

Akavas *fokusområden* för den nya EU-perioden

Akava

Photos: Lukasz Kobus, EU (s. 3), Johanna Legurre, EU (s. 5), Ida Pimenoff (s. 6, 8 ja 9),
Astrakan Images/Lehtikuva (s. 10)
Taitto: Liisa Valtonen
ISBN: 978-952-7281-30-7

Utgångspunkter

Akavas grundlinje i fråga om den Europeiska unionen skrevs in i målsättningsarna för EU-valet 2019: "Akava vill ha ett kunnigt och bildat Europa med stark ekonomisk tillväxt, en välfungerande inre marknad och rörlighet. Vårt mål är att Europa ska satsa kraftigt på vetenskap, forskning och hållbar utveckling. Vi hoppas på ett sådant europeiskt samarbete som ger ett stort mervärde för medborgarna. Kort sagt, en stark europeisk union."

Prioriteringar för den nya perioden

Nu då den nya femåriga kommissions- och parlamentsperioden har inletts, lyfter Akava fram följande prioriteringar:

Framtidsinvesteringar prioriteras i EU:s budget

Under innevarande år eftersträvar EU beslut om en långtidsbudget för åren 2021–2027. Dess huvudkomponenter är

- 1) strukturfonderna
- 2) jordbruket samt
- 3) forskning, utvecklingssamarbete och övriga utbildningsrelaterade utgifter.

Budgeten ska motsvara en dryg procent av medlemsländernas bruttonationalprodukt och uppgå till totalt omkring 1 000 miljarder euro.

Kommissionens förslag skulle, tillsammans med de övriga utgifterna, öka det utbildningsfokuserade Erasmus+-programmets och forskningsprogrammet Horisont Europas andel av "framtidsinvesteringarna" så att de tre ovan nämnda huvudkomponenterna skulle bli lika stora i budgeten. Förhandlingarna fortsätter och den hårdaste pressen på nedskärningar riktar sig mot framtidsinvesteringarna.

Akava står fast vid sin konsekventa linje och anser att andelen framtidsinvesteringar inom utbildning och forskningsrelaterad verksamhet i EU:s budget borde öka avsevärt. I relation till utgångspunkten, dvs. långtidsbudgeten 2014–2020, behöver satsningarna på Erasmus+-programmet fördubblas och på lång sikt tredubblas. Satsningarna på Horisont Europa-programmet behöver inledningsvis märkbart ökas och på lång sikt fördubblas.

Verkställande av den gröna given

Den gröna given, the Green Deal, är huvudprojektet för EU:s pågående femårsperiod och omfattar i praktiken alla unionens funktioner. Vid sidan av klimatfrågor omfattar den gröna given bland annat cirkulär ekonomi, naturens mångfald,

hållbar konsumtion och produktion, en rättvis omställning samt de kompetenser som ändringarna kräver. Utifrån planen presenteras en stor mängd individuella förslag under de kommande åren, t.ex. gällande en fond för rättvis omställning, koldioxidtullar och utvidgad handel med utsläppsrätter.

Akava stöder programmets allmänna mål, som är en resurseffektiv, konkurrenskraftig ekonomi som beaktar naturens hållbarhet och fungerar utsläppsfritt senast år 2050. Till målsättningarna hör både en förbättrad livsmiljö och otaliga arbets- och företagarmöjligheter. Det finns skäl att upprätta breda anpassningsstrategier som omfattar såväl arbetsförändringen som effekterna på arbetsförhållandena. Vid verkställandet av programmet och bedömningarna av dess effekter behöver man också ta hänsyn till en rättvis omställning. Denna omställning lyckas exempelvis inte om Green Deals centrala metoder för genomförandet inte inkluderar en dialog med arbetsmarknadsorganisationerna. Denna dialog behöver också omfatta ärenden som inte direkt anknyter till arbetslivet. Programmets individuella förslag kommenteras separat.

En smidigare inre marknad

Finlands EU-ordförandeperiod hösten 2019 lade grunden för förnyandet av den inre marknaden ("Developing our economic base: vision for a long-term strategy on sustainable growth"). I fortsättningen ska kommissionen lägga fram förslag till många olika åtgärder, som ska förstärka den inre marknadens verksamhet som en källa till arbetsplatser och hållbar tillväxt, bl.a. en industristrategi, SME-, digital-, data- och artificiell intelligens-strategier samt en plan för att undanröja hinder på den inre marknaden. Syftet är att skapa en inre marknad som blickar mot framtiden genom att undanröja hinder för den ekonomiska verksamheten och påskynda övergången till en ekonomi med digitala lösningar, data och artificiell intelligens, samt höja produktiviteten och konkurrenskraften.

Akava förhåller sig positivt till att utveckla en av EU:s grundpelare, den inre marknadens verksamhet, i enlighet med riktlinjerna från Finlands ordförandeperiod: framtidsinriktning, en ledande plats i den teknologiska utvecklingen samt utvecklande av ekonomins nya former och hållbar utveckling. EU måste axla rollen som global ledare i dessa frågor. Att underlätta rörligheten hör till projektets centrala

innehåll. Akava betonar att en framtidsinriktad inre marknad och en övergång till en ny ekonomi inte är möjliga utan avsevärda satsningar på kompetens. Projektets individuella förslag kommenteras separat.

Rättstaten samt frihet för undervisning, forskning och vetenskap

En av EU:s grundprinciper är rättsstaten, som garanterar bl.a. medborgarnas rättigheter, den inre marknadens funktion och förtroendet mellan medlemsstaterna. Rättsstaten försvagas i vissa medlemsstater och ett växande problem är förverkligandet av fri undervisning, vetenskap och forskning som en del av rättsstaten. Med tanke på problemsituationer finns ett förfarande, som i sista hand kan leda till förlorad rösträtt för medlemsstaten. Eftersom detta förfarande kräver full enighet bland medlemsländerna (med undantag av mållandet), har dess användbarhet förblivit svag. För att följa upp stärkandet av rättsstaten har man bl.a. föreslagit en koppling till fördelningen av EU-medel och årliga landsvissa rapporter.

Akava förutsätter en strikt efterlevnad av rättsstatsprincipen och vill stärka förfarandena i anslutning till denna märkbart. Fri undervisning, forskning och vetenskap borde skrivas in som ett explicit rättsstatskriterium. Sanktioner som gäller rättsstaten bör kunna införas om 4/5 av medlemsländerna inte motsätter sig dem (EP:s ståndpunkt). Efterföljande av rättsstatens principer bör kopplas till fördelningen av EU-medel.

Ökad lönetransparens behövs

Enligt principen för lika lön i EU:s fördrag har kvinnor och män rätt till lika lön för lika eller likvärdigt arbete. Under årens lopp har olika direktiv och rekommendationer utfärdats på området, men en tredjedel av medlemsstaterna har inte vidtagit åtgärder för att öka lönetransparensen. I kommissionens 2020-handlingsprogram föreslås bindande åtgärder för lönetransparens.

Akava anser att det är viktigt att stärka lönetransparensen genom att förnya EU-lagstiftningen. Den ska öka möjligheterna för personalen, personalrepresentanten och den enskilda anställda att ta del av löneinformation och ingripa effektivare i lönediskriminering. I detta samband behöver dessutom alla lönedelar och personalgrupper tas i beaktande. Även ledningens löner ska omfattas av granskning och direktivets åtgärder.

I praktiken behöver löneskillnaderna utredas och de påföljande åtgärderna följas upp, så att arbetsgivaren förpliktigas att korrigera diskriminerande löneskillnader. Vid behov bör det finnas möjlighet att förelägga vite för att få till stånd utredning och korregerande åtgärder. En anställd eller personalrepresentant som misstänker lönediskriminering ska ha rätt att ta del av löneuppgifterna för en eller flera jämförbara personer, vid behov med sekretessplikt.

Spelregler för plattformsarbete

Plattformsekonomi i förtjänstsyfte förekommer idag begränsat, men blir allt vanligare. Bland Akavas medlemmar visar personer med doktorsexamen, företagare och entreprenörer det största intresset för plattformsarbete. Digitala plattfor-

mar ger flexibilitet samt efterlängtnad frihet och autonomi, men också osäkra inkomster. EU har noterat plattformsarbetets möjligheter, men även problemen. I kommissionens 2020-handlingsprogram presenteras avsikten att ta itu med denna fråga och skapa lösningar.

Akava anser att nyttan med plattformsekonomin går förlorad också på EU-nivå om man inte samtidigt lägger upp spelregler. Kommissionen borde utfärda ett direktiv om plattformarbete där man definierar kännetecknen för en anställning och på så sätt fastställer minimiarbetsvillkoren, de sociala rättigheterna samt rätten till utbildning. Direktivets tillämpningsområde bör förutom plattformsarbetare även omfatta övriga entreprenörer som jobbar i en underlägsen position i löntagarliknande förhållanden. Direktivet bör också stärka entreprenörernas rätt till kollektiv intressebevakning. Enligt nuvarande lagstiftning om (EU-) konkurrenspolitik är en sådan intressebevakning svår och tolkningen av konkurrenslagen skiljer sig i olika länder.

Fokus på arbetarskyddets psykosociala belastningsfaktorer

EU:s ministerråd antog i december 2019 slutsatser om arbetarskydd. I dessa konstateras att de psykosociala riskerna och arbetsstressen hör till de främsta utmaningarna inom arbetshälsa och arbetarskydd. Kommissionen ombeds ge ett tillkännagivande i ämnet och dessutom utfärda en strategi för mental hälsa. EU:s arbetarskydd har traditionellt fokuserat på det fysiska arbetarskyddet och till exempel de psykosociala frågorna har aktualiserats först under de senaste åren. Egentliga åtgärder på detta område saknas fortfarande till stor del.

Akavas europeiska samarbetspartner Eurocadres och ETUC har i sin intressebevakning prioriterat målsättningen att få till stånd ny EU-lagstiftning för hantering av arbetets psykosociala risker. Akava efterlyser också lagstiftning som ger bättre förutsättning att ingripa i arbetsrelaterad psykosocial belastning samt att dela information om exempelvis forskningsbaserade, effektiva metoder för att mäta olika belastningsfaktorer i arbetet. Kommissionen bör först ge ett tillkännagivande och därefter lägga fram ett lagförslag om psykosociala risker. Akava understöder också ett utfärdande på unionsnivå om en strategi för mental hälsa.

www.akava.fi

Akava